

808 իրաւարանական կայն: Ըստ ազգութեան, դրանցից 425 հայեր, 230—յոյն, 72—հրէաներ, 11 բուլղարներ և մնացածը մահմեդական:

1892-ից սկսած կայ վաճառականական դպրոց, որ այժմ ունի 87 ուսանող: 1881 թւից իվեր կայ գիւղատնտեսական դըպրոց և ունի այժմ 410 ուսանող, 1774 թւին հիմնւած է մանկավարժական կուրսեր կանանց համար. կուրսերը մինչև այժմ աւարտել են 800 վարժուհիներ. այժմ կան 207 ուսանողուհիներ: Կան նաև երեք գիւղատնտեսական դպրոցներ կանանց համար:

ՀԱՅ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ 400 ԱՄԵՆԱԿԸ—

Ք Կովկ. Հ. Հրատարակչական ընկերութիւնը որոշել է մասնակցնել հայկական տպագր. 400-ամեակի հանդէսներին հետևեալ ձևով: 1. Հրատարակել տպագրական արւեստի պատկերազարդ պատմութիւնը, 2. կազմակերպել հայ մամուլի արտայայտութիւնների շարժական ցուցահանդէս, 3. հրատարակել մի յորեկանական ժողովածու, հոգեհանգիստ կատարել մեռած տպարանատէրերի համար: 4. կազմակերպել դասախօսութիւններ և հիմնել գրական ֆոնդ, 5. յորեկանի յիշատակի դրոշմ պատրաստել:

Ք Պետերբուրգի հայ դպրութիւնը՝ ուշադրութեան արժանելով հայոց պատմագրութեան և հայագիտութեան խեղճ վիճակն ու մեծ կարևորութիւնը՝ խորհրդակցութիւն ունեցաւ հայկ. տպագր. 400-ամեակին նախաձեռնել հիմնելու հայոց պատմագրութեան և հայագիտութեան ազգային ֆոնդ, որի նպատակը լինելու է.

Հաւաքել, թարգմանել, ուսումնասիրել և հրատարակել.

1) Հայկական, Յունական, Հռովմէական, Ասորական, Պարսկական, Արաբական, Վրացական Ռուսական և այլ ազգերի պատմագիրների տեղեկութիւնները հայ ազգի մասին:

2) Ռուսական, Տաճկական, Պարսկական և այլ տէրութիւնների պետական

գիւսնատներում—արխիւներում գտնուող հայոց պատմ. վերաբերեալ նիւթերն ու դոկումենտները:

3) Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Կաթուղիկոսութեան և Սրբի ու Ախթամարի կաթուղիկոսարանների, Պոլսի ու Երուսաղէմի պատրիարքարանների, այլ և Հռովմի Վատիկանի և այլ հոգևոր իշխանութիւնների արխիւների հայոց պատմ. վերաբերեալ դոկումենտներն ու նիւթերը:

4) Էջմիածնի, Վենետիկի, Վիեննայի, Պետերբուրգի, Բերլինի, Փարիզի, Լոնդոնի և այլ տեղերի թանգարաններն ու մատենադարանների հայոց պատմ. վերաբերեալ նիւթերն ու ձեռագիրները և Հայոց վանքերի ու հին յիշատակարանների արձանագրութիւնները:

5) Հայոց լեզւի, կրօնի, հին ու նոր, բանաւոր և գրաւոր դրականութեան, երաժշտութեան, նկարչութեան, ճարտարապետութեան և այլ արւեստների վերաբերեալ նիւթերն և ուսումնասիրութիւնները:

6) Լայն ծաւալ տալ պեղումներին և հրատարակել նրանց արդիւնքներն ու հետազոտութիւնները:

7) Հաւաքել Հայոց և օտար մամուլի մէջ եղած Հայոց պատմ. համար կարևոր նիւթերն ու տեղեկեկութիւնները:

8) Բոլորը նիւթերը հաւաքել Էջմիածին և այնտեղ ամեն յարմարութիւն տալ այս գործով պարապող ձեռնհաս մարդկանց:

9) Սրա համար կազմել մի ընկերութիւն, կամ կապել այս գործը եղած ազգ. հիմնարկութիւններից մէկի հետ:

Եւ 10) Որովհետև այս ամենը երկար տարիների կատարելիք գործեր են՝ առանձին ուշք դարձնել ըստ կարելոյն շուտով տալու վերջին դարերի պատմութիւնը՝ հայերը Տաճկաստանում, հայկական դաղթականութիւնը և հայկական խնդիրը: Ապա թէ ընտրեց մի յանձնաժողով, պ. պ. ակադեմիկ Մառ, պրոֆ.

Գարագաշ, պրոֆ. Վարդանեան, պրիւատ-
դօցնատ Ադոնց, պետ. խորհրդի անդամ
Պ. Օ. Ղուկասեան, պետ. դումայի անդամ
Յովհ. Սաղաթէլեան, իսկ. պետ. խորհրդա-
կան Գր. Տիգրանեան, Սիր. Տիգրա-
նեան, նկարիչ Վ. Սուրէնեան և Պատ-
կանեան:

Պետերբուրգի խորհուրդը ի միջի այլոց
արժարժել է էջմիածնի ձեմարանի լսա-
րանները Հայագիտութեան Հայկական
Ակադեմիա դարձնելու և գրական ֆոնդն
էլ պատմագրական կամ հայագիտական
ֆոնդի հետ միաժամանակ զնելու խնդի-
րը, և այս խնդիրները աւելի պաշտպա-
նութիւն գտան Մոսկւայի հայ ինտելի-
գենցիայի մի շրջանում, որը պատրաս-
տում է Մոսկւայի հայ գաղութն էլ ժողովի
հրաւիրելու և Մոսկւայի յանձնաժողովը
ընտրելու:

Եջմիածնի «կենդրոնական յորեկա-
նական յանձնաժողով»-ը նախագահու-
թեամբ յայտնի բանասէր Միաբանի (Գա-
լուստ Տէր-Մկրտչեան) մինչև այժմ ու-
նեցել է երեք նիստ, որի ընթացքում ե-
ղել են մի շարք որոշումներ, որոնցից
գլխաւորները սրանք են.

1) Ի նկատի առնելով, որ հայ տպա-
գրութեան գիւտը սերտ կապ ունի տա-
ռերի գիւտի հետ և կազմում է նրա շա-
բունակութիւնը, իսկ տառերի գիւտի
1500-ամեակը իր ժամանակին չէ տօն-
ւել պատշաճ կերպով, ուստի հայ տպա-
գրութեան 400-ամեակը միացնել տառե-
րի գիւտի 1500-ամեակի հետ:

2) Այդ հանդէսը տօնել առաջիկայ աշ-
նանը Ս. Թարգմանչաց տօնի օրը և աշ-
խատել որ այդ կատարելի ըստ կարելոյն
հայութեան բոլոր վայրերում միաժամա-
նակ, դարձնելով տօնը ազգային. դպրո-
ցական:

3) Ունենալ եկեղեցական ծխական դըպ-
րոցական համազգային ֆոնդ գրագիտու-
թիւնը և ուսումն ընդհանրացնելու համար,
ուսասոյսերի մասը կենդրոնացած պէտք
է լինի էջմիածնում, իսկ հայութեան միւս

մասերինը՝ իրենց համապատասխան
կենդրոնավայրերում:

4) Հիմնել էջմիածնում համազգային մի
մատենադարան հայերէն բոլոր գրքերով,
ձեռագրերով, հայագիտութեան վերաբե-
րեալ հայ և օտար աշխատութիւններով:

5) Հայ տպագրութեան 400-ամեակի
առթիւ էջմիածինը սկիզբ է դնում մի
գիտական պարբերական հրատարակու-
թեան, որի առաջին համարը ներկա
պէտք է լինի ամբողջովին այդ տօնին և
լոյս է տեսնելու այդ տօնի օրերին:

6) Տօնի առթիւ հրատարակելու է մի
բրոշուր՝ երկու հանդէսների նշանակու-
թիւնը լուսարանելու, հանրամատչելի և
ժողովրդական լեզուով, որը բաժանելու է
բոլոր աշակերտներին: Այդ բրոշուրի հրա-
տարակութեան համար նշանակելու է
մրցանակ մինչև յունիսի վերջերքը:

Հայ տպագրութեան 400-ամեակի բուն
տօնակատարութեան ձևն ու բովանդա-
կութիւնը կորոշելի նոյն յանձնաժողովի
կողմից էջմիածնում առաջիկայ սեպտեմ-
բեր ամսին:

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

1. Իսլամոկիայի դպրոցական նոր
կանոնադրութիւնը: 1912 թ. յունուարի
1-ից սկսուեց գործադրուել Իսլամոկիայի
դպրոցական նոր կանոնադրութիւնը, որ
կեանք է մտցնում մի քանի նորութիւն-
ներ: Նոր օրէնքով մանուկների ուսուց-
ման գործը մինչև 10 տարեկան հասակը՝
ամբողջովին թողնում է ընտանիքի հո-
գացողութեանը. երեխաները միայն 10
տարեկանից մինչև 14 տարեկան հասակը
պարտաւոր են յաճախել ժողովրդական
տարրական դպրոց: Իսլամոկիայի մանուկ
պահանջում է, որ երեխաներն ի-
մանան կարգալ և զրել: Ուսումը ձրի է.
ուսուցումն առ սակաւն վեց ամիս տևո-
ղութիւն պէտք է ունենայ տարուայ ըն-
թացքում: Իսպերին բացակայող աշա-
կերաները գրամական տուգանքի են են-
թարկում (50 կոպ. սկսած մինչև 12
լուրի): 1880 թ. օրէնքով դպրոցական